

B. 3. 4. VI. 1

DRANKZUCHT EN HARE GENEZING.

In dezen feestbundel mag geen geneesmethode onbesproken blijven, die, gedurende het tijdperk van ontstaan en ontwikkeling onzer Vereeniging, een nieuwen weg heeft aangewezen voor herstel van eene groote groep van zielszieken, voor wie, vóór de stichting onzer Vereeniging, geen doelmatige verpleging in Nederland te vinden was.

Eenige beschouwingen, aan het herstel van drankzuchtigen gewijd, mogen daarvoor ook hier een bescheiden plaatsje vinden en dit te eer, daar zoowel de drankzucht met het ontstaan van krankzinnigheid, als de verpleging voor drankzuchtigen met de verpleging van krankzinnigen in het nauwste verband staan.

Dit verband blijkt o.a. uit het volgende.

1°. Dat de drankzucht zoo niet in alle, dan toch in vele gevallen eene zielsziekte is, die vaak zielsziekte ten grondslag heeft,

2°. Dat zij in vele gevallen het voorportaal is der krankzinnigheid,

3°. Dat door tijdige doelmatige behandeling van drankzuchtigen, d. i. door hunne tijdige plaatsing in sanatoria, vele gevallen van krankzinnigheid kunnen voorkomen worden,

4°. Dat vele drankzuchtigen, in krankzinnigengestichten verpleegd, daar niet tehuis behooren, en zonder noodzaak van hun vrijheid worden beroofd,

5°. Dat het verblijf van drankzuchtigen in de krankzinnigengestichten, zeer zeker niet in het belang der

andere daar verpleegde lijdens kan geacht worden, ja zelfs indirect schadelijk op hunne genezing kan inwerken.

*
*
*

Langen tijd heeft het geduurd, voor in de drankzuchtigen iets anders werd gezien dan een impediment op den socialen weg, dat door de politie behoorde te worden opgeruimd, waar het werd aangetroffen en de openbare orde en veiligheid bedreigde. Overigens bemoeide men zich met den drankzuchtige niet.

Langen tijd heeft het geduurd, voor de overtuiging veld won, dat de drankzuchtige vaak tengevolge van oorzaken, voor een groot deel gelegen buiten eigen schuld, vaak door erfelijken aanleg gepraedisponneerd en door de moeilijke omstandigheden waaronder hij zich bevond, in den grooten levensstrijd bezweek, alleen om dat hij te zwak van aanleg was te midden zijner psychisch sterkere medeburgers.

Langen tijd heeft het geduurd voor de maatschappij tot de overtuiging kwam, dat deze zielszieken evenveel recht hebben op de toewijding en hulp die de sterke, volgens de leer der humaniteit, aan zwakken en hulpbehoevenden schuldig is, als zoovele andere zieken, en voor duidelijk op wetenschappelijke wijze, in het licht werd gesteld, hoe ontzettend groot het oorzakelijk verband is, dat tusschen drankzucht en ander psychisch en physisch lijden bestaat.

Gelijktijdig met de snelle ontwikkeling der natuur- en geneeskundige wetenschappen, en met den vooruitgang der physische diagnostiek, trad die nieuwe tijdkring in en werd eerst door den clinicus aan het ziekbed, later door den patholoog-anatoom in de sectiekamer, en eindelijk door de schitterende uitkomsten der neurologie en microscopie meer en meer de aandacht op het ziektebeeld van de drankzucht en op hare gevolgen gevestigd.

De psychiater en later de physioloog reikten op dit

groote onderzoekingsveld den clinicus en patholoog-anatoom de hand, en een rijke schat van wetenschappelijke feiten werd verzameld, die meer en meer tot verdere studie prikkelden, en ten gevolge hadden, dat, zoowel op het gebied van de aetiologie en der diagnose, als der geneeswijze dezer ziekte, nieuw licht werd verspreid en nieuwe gezichtspunten werden geopend.

De internationale congressen tot bestrijding van het misbruik van alcoholhoudende dranken, de jongste Internationale hygiënische congressen, vooral ook die aan psychiatrie en der crimineele anthropologie gewijd, hielden zich meer en meer met het alcohol-vraagstuk en de genezing der drankzuchtigen bezig, en openden voor de behandeling van de drankzucht een geheel nieuw tijdperk.

De oprichting van de asyls voor drankzuchtigen, later der sanatoria, was daarvan o. a. mede een der zegenrijkste gevolgen.

Duidelijk toch bleek dat de pogingen der geneesheeren, hoe vol toewijding deze ook waren en tot welke middelen zij de toevlucht namen om de drankzuchtigen te genezen, vruchteloos bleven, zoo lang deze niet aan de vicieuse omgeving waren onttrokken, die hun te machtig was, en dat eerst dan, wanneer zij naar een goed en hygiënisch ingericht verblijf worden overgebracht, waar zij onder geneeskundige leiding tot rust komen, op goede gronden hun blijvend herstel kan worden verwacht.

Krankzinnigengestichten bleken daarvoor niet de geschikte plaats te zijn.

Bij vele drankzuchtigen toch worden veel te weinig verschijnselen van psychische aberratie waargenomen, om hunne opneming in dergelijke inrichtingen te rechtvaardigen.

Ook zijn nòch de voorwaarden van opneming van krankzinnigen, nòch de inrichting van vele der krankzinnigengestichten van dien aard, dat daardoor hunne tijdige in behandelingstelling wordt bevorderd.

Zelfs is voor die gevallen, waarvoor plaatsing in een krankz.-gesticht — op grond der ziekteverschijnselen — wel verantwoord zou zijn, verpleging elders verkieslijk; omdat na het wijken dier vaak snel voorbijgaande verschijnselen van krankzinnigheid, deze patiënten, uit het krankzinnigengesticht moeten ontslagen worden, om — de ondervinding leerde dit — weer even spoedig als recidivist terug te keeren.

Dit alles leidde mede tot de oprichting der asyls.

In vele gevallen bleek eene plaatsing hier de slagboom te kunnen zijn, op den weg der ontwikkeling van krankzinnigheid.

In vele gevallen maar helaas! niet in alle.

Daar waar de fysieke, intellectuele en moreele degeneratie te ver is gevorderd, waar de drankzucht slechts een verschijnsel is van een algemeen progressief defect, waar het begrip van eer en plicht niet meer bestaat, kan zelfs het herstellingsoord geen genezing meer geven, daar zijn andere inrichtingen aangewezen, verschillend al naar gelang de omstandigheden, waaronder de patiënten verkeerden.

Vele dezer laatste groepen van psychopathen treft men in ziekenhuizen, bestedelingen- en werkhuizen en krankzinnigengestichten aan.

In sommige landen worden voor deze lijdens speciale asyls ingericht,¹⁾ die echter een geheel ander karakter dragen, dan de door mij bedoelde sanatoria voor herstelbare patienten.

Tot deze laatste inrichtingen, wil ik mij echter hier bepalen, daar ik hier slechts de behandeling der herstelbare gevallen op het oog heb.

Zooals ik boven reeds opmerkte zijn de asyls en de sanatoria voor herstel van drankzuchtigen, de vruchten van de laatste helft dezer eeuw.

1) Zoo heeft de Gezondheidsraad der Seine, o. a. ter ontruiming der krankzinnigengestichten, besloten tot de oprichting van asyls, uitsluitend ten behoeve van dergelijke patiënten. Ook in Beneden-Oostenrijk en Moravië zullen vermoedelijk dergelijke Staatsinstellingen voor chronische lijdens tot stand komen.

In Amerika was men wel is waar reeds sinds het begin dezer eeuw op de oprichting van huizen voor verpleging van drankzuchtigen bedacht, en reeds in 1807 werd daar door *Dr. Benjamin Rush* de noodzakelijkheid van de oprichting van gestichten, waar deze *zieke* genezing kon vinden, bepleit, en na hem in 1826 door *Dr. Bradford* en anderen, vooral directeuren van krankzinnigengestichten o. a. *Dr. Curner* en *Dr. Mason*, maar toch was het niet vóór 1857 dat het eerste gesticht voor drankzuchtigen zijne deuren opende.

De eerste dezer gestichten kwamen in Amerika in het begin van de 2^e helft dezer eeuw tot stand en wel, te Binghampton, te New-York (Washingtonian House), te Boston (Inebriates House for Kings Country), en te Brooklyn, gevolgd door wettelijke bepalingen, waardoor vrijheidsbeneming der verpleegden voor hoogstens een jaar werd toegestaan. Vooral dat te Brooklyn droeg een streng karakter, zoodat het meer op eene gevangenis dan op een ziekenhuis geleek. Weldra volgden meerderen, waaronder ook voor betalende patiënten, die ook op eigen verzoek zich onder behandeling konden stellen, zoodat thans hun aantal in Amerika reeds tot meer dan 50 is aangegroeid.

Van Amerika baande deze geneesmethode zich een weg, naar Engeland, Duitschland, Zwitserland, Canada en Australië. Onder de eerste asyls in Europa gesticht staat vooraan dat te Lintorf in Duitschland, en tellen wij voorts dat op het eiland Skye in Schotland en die te Edingburg en te Northumberland in Engeland opgericht. Daarna volgde Zwitserland, Zweden, Noorwegen en Finland en eindelijk ook Nederland; terwijl ook in de andere Europeesche Staten met name in Frankrijk, Oostenrijk, Hongarije, België en Rusland, de oprichting van gestichten voor verpleging van drankzuchtigen wordt

voorbereid en wettelijke bepalingen in overweging zijn, bestemd om hunne plaatsing, hun verplicht verblijf en ontslag te beheerschen.

Het karakter, de inrichting, het beheer dezer gestichten en de geneeswijze, daar gevolgd, loopen zeer uiteen, al naar gelang de inzichten der stichters en bestuurders en de wettelijke en administratieve bepalingen, waaronder zij in het leven geroepen zijn en voortbestaan.

Zoo kan men ze onderscheiden in:

1°. Rijksgestichten, en 2°. die, welke hun ontstaan aan het particulier initiatief te danken hebben.

De voorstanders der Rijksgestichten, die men vooral in Amerika en in Zwitserland aantreft, eischen het geld, door de drankzucht aan de schatkist geofferd, weer op, voor herstel en verpleging der drankzuchtigen en in 't algemeen om het alcoholisme en zijne gevolgen te bestrijden.

Daar is veel voor te zeggen en ook geldt deze regel in menigen amerikaanschen staat en in verschillende zwitsersche cantons.

Toch komt het mij voor Nederland, alwaar voor een goed doel altijd nog geld te vinden is, en waar men de inmenging van den Staat in den regel alleen daar duldt, waar ze bepaald onmisbaar is, wenschelijk voor, dat het volk uit eigen aandrift, door vrijwillige bijdragen de noodige gelden bijeenbrengt voor verpleging der arm-lastige lijdens, terwijl de bezittenden in eigen kosten voor verpleging behooren te voorzien.

De stichting krijgt daardoor een meer eigenaardig karakter, behoudt hare zelfstandigheid, en de algemeene belangstelling wordt bij dergelijke regeling, wanneer zoolven er belang bij hebben, veel meer gewekt en gaande gehouden, dan wanneer ook deze zaak weer eene van staatszorg wordt.

Dit neemt echter niet weg, dat het verleenen van

eenige subsidie in de verpleegkosten der armlastigen uit de schatkist, als bij de armlastige krankzinnigen, en de moreele steun der Regeering dankbaar kan worden aanvaard.

2°. Kan men de gestichten in twee groepen indeelen, al naar gelang zij het karakter dragen van ziekenhuizen of van gevangnissen.

Aangezien, volgens mijne overtuiging,, ingevolge de groote macht aan bloedverwanten van krankzinnigen verleend, om deze in krankzinnigengestichten op te doen sluiten reeds meer zielszieken dan noodig is van hunne vrijheid zijn beroofd, die zeer goed in vrijheid konden verpleegd worden, zou ik door opsluiting der drankzuchtigen dit aantal niet gaarne zonder noodzaak vermeerderd willen zien.

Ook voor verpleging van drankzuchtigen, is m. i. het opendeurstelsel in buitengestichten, met voortdurend en nauwkeurig toezicht ver boven het opsluiten in stadsgestichten te verkiezen.

Het is aangenamer in toepassing en bevordert de tijdige opneming, het wekt bij de verpleegden vertrouwen in de verplegers, en doet bij den herstellende het gezonken bewustzijn van eigen sluimerende kracht weer ontwakken, en geeft gelegenheid tot veld- en tuinarbeid. Ook maakt het hen sterker voor de toekomst, wanneer ze uit eigen wil genezing zoeken, en zich onderwerpen aan den huisregel, dan wanneer zij daartoe door de wet en het verplegend personeel worden gedwongen. Ik zou daarom niet gaarne eene wetswijziging in dien zin tot stand zien komen.

Toch wordt deze meening slechts door betrekkelijk weinigen gedeeld, en achten vele bestuurders van de asyls in bijna alle landen, ¹⁾ en vele andere deskundigen, die hunne studiën aan dit onderwerp hebben gewijd, het

---

1) Zie o. a. het oordeel van de meerderheid van het bestuur van Hooghullen pag. 2 van het verslag over 1895.

recht tot opsluiten der patiënten eene onvermijdelijke factor voor het verkrijgen van gunstige resultaten.

In verschillende gestichten in Noord-Amerika, Canada, Engeland en in sommige staten van Zwitserland en van Australië hebben dan ook de besturen het recht hunne patiënten tegen hun zin te houden; in Engeland echter alleen dan, wanneer de patiënt bij zijn komst zich verbonden heeft te blijven. Ik ben echter door hunne beweringen niet overtuigd, en evenmin door onze ondervinding op Hooghullen verkregen, waarop ik straks terug kom.

Een ander onderscheid van belang, waardoor de inrichting haar bijzonder karakter verkrijgt, ligt

3°. in de directie, of namelijk een geneesheer, een geestelijke of een leek, somtijds een herstelde dronkaard, het bestuur in de inrichting voert.

Alle drie stelsels vinden verdediging. De geestelijke kan vooral in Zwitserland op goede uitkomsten wijzen. Hij wijdt zich daar in den regel met de meeste toewijding aan zijne patiënten, sterkt ze psychisch, zooveel hij vermag door het levend woord, en bouwt zijn plan van genezing bovenal op de grondslagen van den godsdienst, op zijn geloof, zijn bijbel en gebedenboek. In sommige gevallen brengt hij volgens *Prof. Forel* nog genezing te weeg ¹⁾ waar de ervaren psychiater dit met zijn hulpmiddelen niet vermag.

De herstelde dronkaard-directeur, kan uit eigen leven, en uit eigen ondervinding leering putten, en zich gemakkelijk in den toestand zijner verpleegden indenken. Hij kan zich zelf zijnen patiënten ten voorbeeld stellen, ten getuige hoe de gezonken dronkaard weer tot een nuttig werkzaam leven kan worden opgewekt. Is hij daarbij een onbaatzuchtig, algemeen ontwikkeld en beschaafd man, vol toewijding aan de verpleegden, met veel menschen-

1) Mededeeling van Dr. Forel op het congres te Basel.

kennis, een helder verstand en tact, en beschikt hij over de noodige medische, pastorale en financiële hulp dan zal ook zijn arbeid niet onvruchtbaar zijn.

Maar voor hem die het gesticht beschouwt als een ziekeninrichting, waar meer nog dan bij andere ziekten de individualiteit van den lijder, de physische, zoowel als de psychische, alle aandacht van den deskundige vordert, voor hem die weet welke diepe beteekenis ligt opgesloten in de spreuk »mens sana in corpore sano” voor hem zal, die onverdeelbare twee-eenheid indachtig, het geen vraag meer zijn, wie in de allereerste plaats aan het hoofd van dergelijk sanatorium behoort te staan, daar nòch bij het nagaan der anamnesis, nòch bij het onderzoek naar den status praesens, nòch bij de keuze van geneesmethode, nòch bij de behandeling, nòch bij het stellen der prognose de kennis der geneeskunde kan worden gemist. Wie anders dan de geneesheer-directeur, zal bij den geneesheer van den patiënt, het medisch geheim indachtig, de medische inlichtingen ontvangen die hij voor de behandeling behoeft, wie anders dan hij zal over het al of niet bestaan en den omvang der degeneratie kunnen beslissen, wie anders dan hij zal met zijn medisch en chirurgisch armamentarium gewapend, orgaan na orgaan kunnen onderzoeken, om de stoornissen te ontdekken, door den alcohol in het organisme van zijn patiënt aangericht, om daarop zijne geneesmethode te bouwen, wie anders dan hij zal zoowel de physische als de psychische behandeling kunnen aangeven en leiden?

Dat echter het arts-diploma zonder meer, hier geen voldoende aanspraak geeft, behoeft wel geen betoog. Ook voor den *Geneesheer*-directeur geldt wat boven over de noodzakelijkheid van toewijding, beschaving en tact van den leeken-Directeur werd gezegd.

Ook is hem in de vervulling van zijn taak, de hulp van den godsdienstleeraar, en van eene in toe-

wijding uitmuntende vrouw, die lust en geschiktheid bezit om hem in zijn moeielijke taak ter zijde te staan, onmisbaar.

* * *

Staan wij thans ten slotte een oogenblik stil bij de wording en de organisatie van het Nederlandsch sanatorium Hooghullen en de uitkomsten, aldaar verkregen.

De gedachte om hier te lande een asyl te stichten dagteekent reeds van het jaar 1879, toen in de vergadering van de Inspecteurs van het Geneesk. Staatstoezicht, op de wenschelijkheid werd gewezen van het bezit van dergelijke stichting.

Gelijktijdig nam de *Volksbond* het besluit om de Heeren *Dr. Egeling* en *Mr. H. Goeman Borgesius* op te dragen een onderzoek naar de inrichting en exploitatie van dergelijke stichting van Pastor Hirsch te Lintorf in Duitschland in te stellen en daarover te rapporteeren.

Tengevolge van het initiatief door den »*Volksbond*» genomen op advies der genoemde heeren, kwam onder medewerking van verschillende belangstellenden o.a. *Prof. Dr. van der Lith* en *H. Hoijer*, eene vereeniging tot bevordering van het herstel van drankzuchtigen tot stand, en was daarmede de oprichting van een Sanatorium verzekerd. ¹⁾

Een landgoed nabij het Drentsche dorp Eelde, aan den grooten weg van Groningen naar Assen grenzende, werd in 1890 aangekocht. Het is zeer hygiënisch en gunstig gelegen, door een park omringd, zoomede door moestuinen, weiland en bosschen, waar de verpleegden alle gelegenheid tot veld en tuinarbeid kunnen vinden.

Het heerenhuis, nieuw gebouwd, oorspronkelijk bestaande uit een achttal kamers, werd in 1893 belangrijk vergroot, terwijl de bijgebouwen voor boerderij, timmermanswerkplaats, boekbinderij en mattenvlechterij werden ingericht.

Voor de noodige kunstmiddelen tot aanvoer van versche lucht en afvoer van bedorven lucht in alle lokalen en

¹⁾ Zie nevensgaande teekening.

voor doelmatige verwarming en uitstekend water ¹⁾ werd zorg gedragen, eene badinrichting daargesteld, en de verschillende lokalen tot gezellige dagverblijven (meeren-deels tuinkamers) en slaapzalen ingericht.

Beneden in het gebouw bevindt zich het bureau en eene woonkamer voor den directeur, de apotheek en drie ruime dagverblijven, waar ook het middagmaal door de patiënten wordt gebruikt.

Op de slaapzalen is per bed minstens 20 M³ lucht beschikbaar.

Op de eerste verdieping treft men de slaapzalen aan, met het observatiekwartier en de badinrichting.

De tweede verdieping wordt voor slaapkamers van het dienstpersoneel, voor magazijnen en bergplaatsen gebezigd.

Er is thans plaats voor 22 verpleegden, verdeeld over drie klassen, waarvan de eerste klasse *f* 600, de tweede *f* 400, en de derde (arbeidersklasse) *f* 200 bedraagt.

De Stichting drijft hoofdzakelijk op eigen wiken. Behalve ongeveer *f* 2000 aan jaarlijksche giften en contributiën van de leden der Vereeniging, en *f* 300 subsidie van den Volksbond moet zij in eigen onderhoud voorzien.

Het opendeurstelsel wordt volledig toegepast en niemand wordt hier tegen zijn wil gehouden. Die zich niet wil onderwerpen aan de huisorde kan vertrekken; doet hij dat niet vrijwillig, dan wordt zijne familie uitgenoodigd voor zijn vertrek zorg te dragen. De eenige band die bij de intrede in de Stichting tusschen den patiënt of diens familie en de directie wordt gelegd, is de vooruitbetaling der entreegelden en van een deel van het 1^e kwartaal der verpleeggelden.

Aan het hoofd der Stichting staat het bestuur der Vereeniging ²⁾ met den door het bestuur benoemden Ge-

1) Met behulp van den filter Chamberland.

2) Het bestuur bestaat uit drie leden door de leden der Vereeniging gekozen, den vertegenwoordiger van den *Volksbond*, een van de *Ned. Vereeniging voor afschaffing van sterken drank*, een van de *Ned. Maatsch. v. Geneeskunde* en een der *Ned. Vereeniging voor Psychiatrië*.

neesheer-directeur, welke laatste terzijde wordt gestaan door eene dame, opdat de geheele Stichting dat vriendelijke en gezellige karakter drage, dat alleen eene zich daaraan wijdende beschaafde vrouw daaraan geven kan. 1)

In den regel beslist de Geneesheer-directeur over de opneming en het ontslag der patiënten. Deze of hunne familiën kunnen echter, wanneer zij zich verongelijkt achten, bij het bestuur (den Voorzitter) in hooger beroep komen.

Voor assistenten bij de verpleging zijn den Geneesheer-directeur een of meer geschoolde verplegers toegevoegd, die als al het andere personeel hem ondergeschikt zijn.

De Geneesheer-directeur leidt zooveel mogelijk persoonlijk de behandeling. Daarbij ontbreken hem de electro en balneotherapeutische hulpmiddelen niet. 2) Daarnevens wendt hij tuin- en veldarbeid aan, terwijl ook de gymnastiek en de sport niet worden vergeten. Het velocipède-rijden wordt met succès toegepast.

De aankomende patiënt begint met, als zieke behandeld, op het observatiestation geplaatst te worden, en wordt daar aan een nauwkeurig, zoo noodig, meermalen herhaald physisch en psychisch onderzoek onderworpen, terwijl als regel, reeds van den aanvang af, geheele onthouding van alcoholica wordt doorgevoerd; daarna wordt zijne plaatsing in een der klassen geregeld, zijn diëet bepaald, zijne geneesmethode voorgeschreven, en hem een arbeid aangewezen overeenkomstig zijn positie, aanleg en ontwikkeling.

De psychische rust, de geheel onthouding, de krachtige

---

1) De eerste geneesheer-Directeur was de heer P. R. Westerhoff te Eelde, ter zijde gestaan door mejuffrouw E. de Vries, hoofdverpleegster van het Wilhelmina gasthuis te Amsterdam, die beiden geruimen tijd geheel belangeloos zich aan de stichting hebben gewijd.

De heer Westerhoff werd opgevolgd door Dr. R. de Waard te Groningen en deze door den inwonend geneesheer-directeur Arts Hanedoes van Almkerk, welwillend en vol toewijding ter zijde gestaan door zijn echtgenoot Mevrouw Hanedoes van Almkerk, geboren A. R. van Marle.

2) De Serum-therapie, kortelings in de Académie de Médecine ook tot herstel van drankzuchtigen aanbevolen, en de in Amerika laatstelijk toegepaste maagspoeling methode, worden voorloopig nog maar bij de goudkuur, brandewijnkuur, tartarus emeticus methode, Monroe kuur en andere geheim kuren opgeborgen.

voeding, de beweging in de open lucht, de dagelijksche omgang en gesprekken met den Geneesheer en zijne echtgenoot, de bezoeken van den geestelijke, het voortdurend welwillend zorgvuldig toezicht der verplegers, de doelmatig gekozen afleiding en de goede keuze van litteratuur zijn zoovele hulpmiddelen daarnevens.

Verouderde gevallen die tot ernstige degeneratie geleid hebben, zware psychopathen en dypsomanen, zoo ook drankzuchtigen, bij wie zich duidelijke verschijnselen van krankzinnigheid of van epilepsie openbaren, worden niet opgenomen, of wanneer dergelijke complicatie wordt geconstateerd, geëvacueerd.

De op Hooghullen verkregen resultaten zijn over het algemeen gunstig, vooral wanneer de patiënten $\frac{1}{2}$ jaar of langer op Hooghullen blijven.

In de jaren 1891 tot en met 1894 zijn 69 patienten opgenomen. ¹⁾

Wanneer men daarvan aftrekt 19 die spoedig na hunne komst weer vertrokken voor zij genezen waren of geëvacueerd werden, en de overledenen, dan houdt men er 50 over. Daarvan zijn 21 geheel onthouders gebleven, 10 verbeterd, 14 gerecediveerd, terwijl van 5 berichten ontbreken.

Dit is dus een herstel van 42 % der verpleegden, terwijl 20 % verbeterden.

Van de in het vorige jaar ontslagen verpleegden is zelfs 50 % hersteld en 17 % verbeterd.

Dit zijn cijfers die de vergelijking kunnen doorstaan met de cijfers, door *Dr. Crothers* op het 2^e Congres tegen alcoholmisbruik aangegeven, en met die, door *Dr. Forel* op het Congres te 's Gravenhage, en door *Dr. Bleuler* op het Congres te Basel genoemd.

Dat de cijfers nog niet gunstiger zijn, ligt vooral daaraan, dat vele patiënten te kort blijven.

1) Het totaal aantal opgenomen patiënten bedraagt thans reeds 120.

Het is wel is waar niet mogelijk een bepaalden algemeen termijn voor het verblijf op Hooghullen aan te geven noodzakelijk voor herstel, die termijn toch hangt geheel af van den aard van het geval en de individualiteit van den lijder, maar in de meeste gevallen zal zes maanden verblijf op Hooghullen voor volledig herstel, een niet te lange termijn zijn, en toch zijn er vele patiënten, die korter blijven.

Een tweede reden van recidieve is het gemis aan patronaat en aan leiding en hulp voor herstelden bij hunne terugkeer in de maatschappij, en in den ouden kring. Een derde reden, dat, niettegenstaande alle voorzorgen, nog steeds van tijd tot tijd patiënten opgenomen worden, die voor de verpleging hier niet passen.

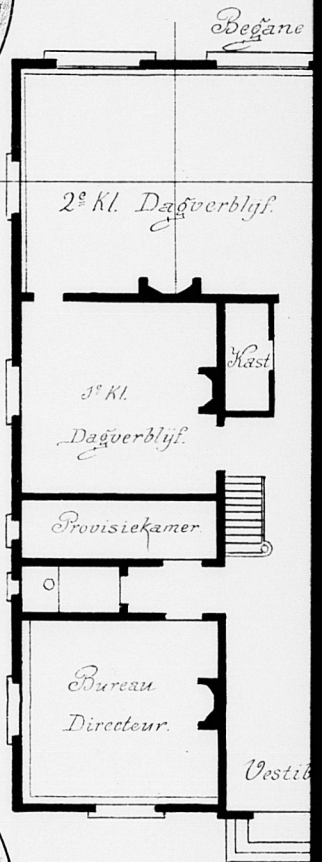
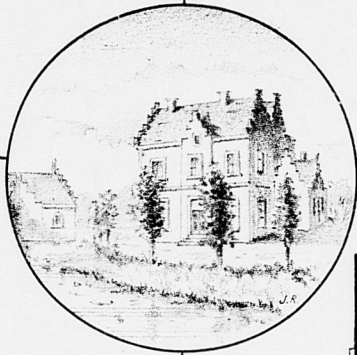
* * *

Zoo is dan ook hier te lande op Hooghullen in de laatste 5 jaren proefondervindelijk aangetoond dat drankzucht in zeer vele gevallen eene geneeslijke ziekte is, mits de patiënten tijdig in daartoe speciaal aangewezen sanatoria onder doelmatige behandeling komen; maar zoo rijst daarnaast ook tevens de vraag, wat is de oorzaak dat in Nederland, waar helaas zoovele drankzuchtigen zijn, zoo weinig op Hooghullen genezing zoeken, en daar door hunne bloedverwanten, voogden, patroons en vrienden zoo weinig hulp voor hen wordt gezocht?

Dit ligt vooral daaraan, dat doel en strekking van de Vereeniging voor herstel van drankzuchtigen, en het nuttig bestaan van Hooghullen nog te weinig bekend zijn.

Moge daarin door medewerking der leden onzer Vereeniging verandering komen, en in het vervolg elk psychiater en neuroloog, het Sanatorium waar hij voor genezing van drankzuchtigen wordt geraadpleegd, Hooghullen indachtig zijn, dan zal de inrichting rijke vruchten kunnen afwerpen, en velen ten zegen zijn.

DR. RUYSCH.

Sanatorium Hooghullen

ne Grond

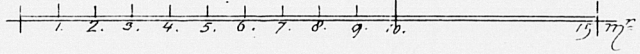
A

Verdieping

tribule

Schaal.

NIKERK. LITH. UTRECHT.

